

ЖІНКИ ПІВДЕННОЇ АФРИКИ: НОТАТКИ ІЗ ЗУЛУСЬКОГО СЕЛА

Анастасія РЯБЧУК

Ми не встигли потрапити до заповідника Шлушлуве-Імфолозі до закриття брами о шостій вечора. Що ж, заночуємо десь тут за селом, вирішили ми і з'їхали на бічну дорогу, з неї ще далі вглиб, аж поки круглі сільські хатки не лишилися позаду, а ми не опинилися серед поля. Але як тільки ми дістали наші консерви, щоб по-вечеряти, нас оточила зграя сільських дітей. Вони дивилися на нас мовчки, а ми не знали, що їм сказати.

"УЖЕ ТРЕТЄ ПОКОЛІННЯ ЧОРНОШКІРОГО
ПІВДЕННОАФРИКАНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
РОСТЕ БЕЗ ТАТІВ."

«Ви живете у цьому селі?» – врешті спитала я, щоб якось розрядити ситуацію. «Of course!» – здивовано відповіли вони (дійсно, де ж іще їм жити?). – «А ви що тут робите?»

Після того як ми відповіли, що не встигли до заповідника і ночуватимемо тут у машині, діти побігли за дорослими і незабаром уже все село запрошувало нас до себе на ночівлю. Усе село – це насправді лише бабусі й діти. «А де чоловіки?» – спитали ми.

Усі на заробітках у містах. За часів апартеїду чорношкірим було заборонено покидати свої поселення без спеціального дозволу на роботу. Утім, попит на дешеву робочу силу був високим, і до сіл уже тоді приїжджали машини з заводів і шахт набирати робітників. Чоловіки не мали права брати із собою сім'ї, жили в гуртожитках, пересилаючи дружинам і дітям частину заробітку. Уже третє покоління чорношкірого південноафриканського населення росте без татів. Сьогодні 75 % дітей у ПАР народжується поза шлюбом і великий відсоток із цих дітей бачать татів лише пару разів на рік.

За апартеїду жінки залишалися вдома у селах з дітьми, але сьогодні також почали мігрувати до міст у пошуках роботи прибиральницями, нянями чи в інших видах репродуктивної праці. До того ж, епідемія ВІЛ-СНІДу в ПАР залишила багатьох дітей сиротами під опікою бабусь чи далеких родичів.

Тож село, у якому ми ночували, виявилось цілком типовим для ПАР. Бабусі виживають на пенсію у розмірі близько 20 доларів на місяць, допомогу на дітей (теж близько 20 доларів), передачі з міст і завдяки натуральному господарству. Але цих грошей не завжди вистачає, доводиться брати позики під заставу наступних соціальних платежів. У березні в парламенті з'явилася пропозиція призупинити виплати тим, хто зловживають позиками, але її не прийняли через протести жінок і громадських організацій, які наголошували, що кредити беруть не від розкоші і надмірного споживання, а суто заради виживання, аби протриматись «на плаву» до наступних надходжень. Іншою пропозицією було призупинити виплати тим, хто не забирають їх з банку впродовж місяця (під приводом, що це означає, що гроші сім'ї не потрібні). Але її теж відхилили, пояснивши, що жінки можуть накопичувати гроші на час, коли вони будуть більш потрібні (новорічні свята, тяжка хвороба і смерть когось із родичів, початок навчального року, коли треба купувати дітям канцтовари і шкільну форму).

Саме жінки – абсолютна більшість із тих, хто отримують соціальну допомогу і найбільше страждають від її малого розміру та ризику втратити її через невиконання певних бюрократичних правил. Кожна четверта особа у ПАР безробітна, а серед жінок безробіття сягає 30 % з найвищим показником у 50 % серед молоді до тридцяти років. Молодим чоловікам завжди знайдеться робота у виробничій сфері, що потребує не так кваліфікації і досвіду, як фізичної сили. А от молодим жінкам значно важче знайти роботу, адже у традиційних для жінок сферах репродуктивної праці цінується досвід, тому й надається перевага жінкам середнього віку. Жінки можуть розраховувати на сезонну роботу на фермах, але вона не гарантує стабільного доходу, бо тимчасовий контракт підписується не більш ніж на три місяці. До того ж, офіційно встановлена мінімальна зарплата у сільському господарстві є найнижчою з усіх секторів економіки: до 2012 року вона становила лише 60 рандів на день (близько 4 доларів), що призвело до страйків наприкінці 2012-го року. У 2013-му держава таки погодилась підвищити мінімальну зарплату у сільському господарстві до ста рандів на день (хоча вимога була 150 рандів на день).

Віддаленість від міст і погане транспортне сполучення означає також, що сільські жінки (які відповідають за домашнє господарство) переплачують за продукти і побутову хімію (у сільських кіосках ціни на ці базові продукти можуть бути удвічі вищими, ніж у міських супермаркетах). Доступ до медицини також обмежений, а до шкіл діти йдуть десятки кілометрів пішки вздовж дороги.

Оскільки жінки краще знають проблеми своїх поселень (і це стосується не лише сільських жінок, а й тих, які проживають у неформальних поселеннях навколо міст), вони частіше долучаються до місцевих комітетів з вирішення проблем з каналізацією (близько 40 % південноафриканців/-ок користуються туалетами на вулиці), постачанням води і електроенергії. Чоловіки досі мають провідні ролі в місцевих громадських організаціях, частіше організують протести з вимогами надання цих базових побутових зручностей (service delivery protests).

Звісно, ситуація суттєво інша з білими жінками. Їхня проблема коріниться в тому, що вони повністю залежні від своїх чоловіків (які, звісно, заробляють більше за своїх чорношкірих співвітчизників). Хатню роботу для них виконує чорношкіра прислуга, адже роботу поза домом безробітні чорношкірі жінки готові виконувати за значно нижчу зарплату, ніж білі (скажімо, білі жінки не згодні працювати на фермах за 100 рандів на день, хоч, звісно, їм ніхто не забороняє). Як наслідок, білі жінки нудяться вдома або гають час у торгових центрах, нарікаючи на чорношкіру владу, через яку у містах дедалі

більший відсоток чорношкірого населення перебуває у пошуках кращих економічних можливостей.

Хоча влада докладає певних зусиль, щоб зменшити гендерні нерівності у країні, ці ініціативи часто обмежуються лише тими сферами, де держава має вплив і може імplementувати свої постанови. Так, завдяки партійним квотам, відсоток жінок у парламенті становить близько 40 % – це більше, ніж у багатьох європейських країнах. Законодавчо прописано необхідність для роботодавців забезпечувати расовий і гендерний паритет, а якщо це з певних причин неможливо чи небажано, то можна натомість надати частину доходу компанії на програми з розвитку місцевих громад. Щоправда, через високий рівень корупції ці програми часто мають обмежений вплив – подібно, як попри один із найвищих у сві-

"ДОДАТКОВИМ УСКЛАДНЕННЯМ ДЛЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНИХ НЕРІВНОСТЕЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ Є ВПЛИВ ПЛЕМІННОЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ, ЩО ВИЗНАЄТЬСЯ ДЕРЖАВОЮ НАРІВНІ ІЗ ЗАКОНАМИ."

ті рівнів видатків на шкільну освіту, лише 13 % учнівства закінчує школу з балами, достатніми для вступу в університет. Додатковим ускладненням для законодавчого регулювання гендерних нерівностей в економічній сфері є вплив племінної нормативно-правової бази, що визнається державою нарівні із законами (так, вождів племен утримують за податки населення, а підсудні можуть апелювати до традиційних норм, які відрізняються від законів, і бути виправданими).